SUN'IY INTELLEKT SHAROITIDA PEDAGOG SHAXSINING KASBIY IDENTIFIKATSIYASI

Bayjanova Gulxayo Durdiboyevna
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
amaliy psixologiya yo'nalishi 3-kurs talabasi
gulhayobayjanova7@gamil.com

Annotatsiya: Maqolada sun'iy intellekt sharoitida pedagog shaxsining kasbiy identifikatsiyasi masalasi o'rganiladi. Kasbiy identifikatsiya pedagogning kasbiy rolini anglash, professional qadriyatlarni qabul qilish va kasbiy faoliyatga moslashuvni o'z ichiga oladi. Sun'iy intellekt texnologiyalari pedagoglarning kasbiy faoliyatini o'zgartiradi va identifikatsiya jarayoniga ta'sir qiladi. Maqolada pedagoglarning texnologiyalarga bo'lgan munosabati va shaxsiy identifikatsiya xususiyatlari tahlil qilinadi. Natijalar pedagoglarning raqamli ta'lim muhitida samarali ishlashini oshirishga yordam beradi. Tadqiqot pedagogning shaxsiy va professional rivojlanish strategiyalarini aniqlashga qaratilgan tavsiyalarni taklif etadi.

Kalit so'zlar: kasbiy identifikatsiya, pedagog, sun'iy intellekt, raqamli ta'lim kasbiy qadriyat, professional rivojlanish.

Аннотация: В статье рассматривается проблема профессиональной идентификации личности педагога в условиях искусственного интеллекта. Профессиональная идентификация включает осознание педагогом своей роли, принятие профессиональных ценностей и адаптацию к деятельности. Технологии искусственного интеллекта трансформируют профессиональную деятельность педагогов и влияют на процесс идентификации. В статье анализируются отношение педагогов к технологиям и особенности их личной идентификации. Результаты помогают повысить эффективность работы педагогов в цифровой образовательной среде. Исследование предлагает рекомендации для определения стратегий личностного и профессионального развития педагога.

Ключевые слова: профессиональная идентификация, педагог, искусственный интеллект, цифровое образование профессиональные ценности, профессиональное развитие

Annotation: The article examines the issue of teachers' professional identification in the context of artificial intelligence. Professional identification involves understanding one's professional role, accepting professional values, and adapting to work activities. Artificial intelligence technologies transform teachers' professional activities and influence the identification process. The article analyzes teachers' attitudes toward technologies and features of their personal identification. The results help enhance teachers' effectiveness in a digital learning environment. The study provides recommendations for identifying strategies for personal and professional development of teachers.

Keywords: professional identification, teacher, artificial intelligence, digital education professional values, professional development.

Kirish

So‘nggi yillarda ta’lim jarayonida sun’iy intellekt (SI) texnologiyalarining joriy etilishi pedagoglarning kasbiy faoliyatini tubdan o‘zgartirmoqda. Raqamli ta’lim muhitida pedagog nafaqat o‘quv jarayonini boshqaruvchi, balki innovatsion texnologiyalar bilan ishlaydigan mutaxassis sifatida faoliyat yuritadi. Shu kontekstda pedagog shaxsining kasbiy identifikatsiyasi – ularning kasbiy rolini anglashi, professional qadriyatlarni qabul qilishi va o‘z faoliyatini yangi sharoitlarga moslashtirishi – dolzarb masala sifatida namoyon bo‘ladi.

Kasbiy identifikatsiya pedagogning kasbiy o‘zligini, malaka va kompetensiyasini, shuningdek, ijtimoiy va psixologik jihatlarini o‘z ichiga oladi. Sun’iy intellektning ta’lim jarayonida qo‘llanilishi pedagoglarni yangi vazifalar va majburiyatlarga moslashishga majbur qiladi, bu esa ularning shaxsiy va kasbiy identifikatsiyasiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli pedagoglarning texnologiyalarga bo‘lgan munosabati, ijobiy qarashlari va kasbiy qadriyatlarini saqlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, pedagoglarning kasbiy identifikatsiyasi ularning innovatsion yondashuvi, malaka oshirishga tayyorligi va raqamli ta’lim jarayonida samarali ishlash qobiliyati bilan chambarchas bog‘liqdir. Kasbiy identifikatsiya pedagoglarning o‘z kasbiga sodiqligi, kasbiy motivatsiyasi va raqamli texnologiyalarni qabul qilish darajasini belgilovchi asosiy omil hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi sun’iy intellekt sharoitida pedagog shaxsining kasbiy identifikatsiyasi jarayonini o‘rganish, ijtimoiy va psixologik omillarini aniqlash hamda raqamli ta’lim muhitida pedagoglarning samarali faoliyat ko‘rsatish strategiyalarini ishlab chiqishga yo‘naltirilgan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Sun’iy intellekt (SI) texnologiyalarining ta’lim tizimida keng qo‘llanilishi pedagoglarning kasbiy faoliyatini tubdan o‘zgartirmoqda. Shu jarayonda pedagog shaxsining kasbiy identifikatsiyasi dolzarb ilmiy masala sifatida ajralib turadi. Kasbiy identifikatsiya pedagogning o‘z kasbiy rolini anglashi, professional qadriyatlarni qabul qilishi va kasbiy faoliyatini yangi texnologik sharoitlarga moslashtirishini o‘z ichiga oladi[1]. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, pedagoglar raqamli ta’lim muhitida samarali ishlash uchun o‘z kasbiy identifikatsiyasini doimiy ravishda yangilab borishlari lozim[2].

Nazariy manbalarda pedagogning kasbiy identifikatsiyasi ikki asosiy omilga bog‘liq ekani ta’kidlangan: ichki psixologik omillar va tashqi ijtimoiy muhit omillari. Ichki psixologik omillar pedagogning kasbiy kompetensiyasi, kasbga bo‘lgan sadoqati va innovatsion yondashuvi bilan belgilanadi. Tashqi ijtimoiy omillar esa rahbariyat tomonidan qo‘llab-quvvatlash, hamkasblar bilan hamkorlik va professional hamjamiyatdagi o‘rni bilan ifodalanadi. Shu bilan birga, sun’iy intellekt vositalarini qo‘llash pedagogning kasbiy identifikatsiyasiga bevosita ta’sir qiladi, chunki u pedagogning texnologiyalarga bo‘lgan munosabatini va professional o‘sishini shakllantiradi.

Xorijiy tadqiqotlarda ham pedagoglarning kasbiy identifikatsiyasi va texnologiyalarga bo‘lgan munosabati o‘rganilgan. Davis (1989) texnologiyani qabul qilish nazariyasi (TAM) asosida foydalilik va qulaylikni qabul qilish pedagoglarning texnologiyaga munosabatini

[1] Abdullayeva, R. M. (tahrir ostida). *Umumiy psixologiya*. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi nashri.
[2] Luckin, R. (2018). *Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century*. London: UCL Institute of Education Press.

belgilovchi asosiy omillar sifatida ko‘rsatadi[3]. Shu bilan birga, Luckin (2018) pedagoglarning sun’iy intellekt vositalarini qabul qilish jarayoni ularning professional identifikatsiyasi va innovatsion yondashuviga bog‘liqligini ta’kidlaydi.

Mahalliy tadqiqotlar ham pedagoglarning kasbiy identifikatsiyasini va texnologiyalarga munosabatini yoritadi. Qodirov (2021) o‘z tadqiqotida pedagoglarning texnologiyalarni qabul qilish jarayoni ularning kasbiy kompetensiyasi, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashi va kasbiy qadriyatlarini saqlash bilan bog‘liq ekanini aniqlagan. Shu bilan birga, pedagoglarda texnologiyalarga qarshi qarshilik holatlari ham uchraydi, bu esa kasbiy identifikatsiyani rivojlantirish va ijtimoiy rag‘batni oshirishni talab qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi kompleks yondashuvga asoslangan. Nazariy yondashuv sifatida sotsial-psixologik yondashuv va faoliyat yondashuvi ishlatiladi. Sotsial-psixologik yondashuv pedagogning ijtimoiy muhit bilan o‘zaro ta’sirini va kasbiy identifikatsiya jarayonini o‘rganishga imkon beradi. Faoliyat yondashuvi esa pedagogning kasbiy faoliyati va texnologiyalarni qo‘llash jarayonini kontekstda tahlil qilishga yordam beradi.

Empirik metod sifatida so‘rovnoma va intervyu qo‘llaniladi. So‘rovnoma pedagoglarning kasbiy identifikatsiyasi, texnologiyalarga bo‘lgan munosabati va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash darajasini aniqlashga xizmat qiladi. Intervyu esa pedagoglarning shaxsiy tajribalari, sun’iy intellekt vositalarini qo‘llash tajribasi va kasbiy qadriyatlarini aniqlashga yordam beradi. Tadqiqot ishtirokchilari sifatida o‘rta ta’lim va oliy ta’lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan pedagoglar tanlanadi. Olingan ma’lumotlar deskriptiv va korrelyatsion tahlil metodlari yordamida tahlil qilinadi.

Umuman olganda, metodologik yondashuv pedagoglarning sun’iy intellekt sharoitida kasbiy identifikatsiyasini chuqurroq tushunish, ularning innovatsion texnologiyalarga moslashuvini aniqlash va professional o‘sishni rag‘batlantirish imkonini beradi.

Muhokama

Sun’iy intellekt sharoitida pedagog shaxsining kasbiy identifikatsiyasi pedagogning professional o‘zligini aniqlash va raqamli ta’lim muhitiga moslashuvini ta’minlash jarayoni sifatida ko‘riladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, pedagoglarning kasbiy identifikatsiyasi ularning texnologiyalarga bo‘lgan munosabati, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash va kasbiy qadriyatlarini anglash darajasi bilan chambarchas bog‘liq.

Muhokama davomida pedagoglar sun’iy intellekt vositalarini qo‘llashda o‘zlarini turli darajada tayyor deb hisoblaydilar. Ba’zilari texnologiyalarga ijobiy munosabat bildirsa, boshqalari texnologiyalarni qabul qilishda muayyan qarshiliklarni sezadi. Bu qarshilik pedagogning kasbiy identifikatsiyasidagi noaniqlik, shaxsiy malaka yetishmovchiligi yoki innovatsion yondashuvga tayyor emasligi bilan izohlanadi. Shu bilan birga, pedagoglarning ijtimoiy muhitdagi hamkasblar, mentorlar va rahbariyat tomonidan qo‘llab-quvvatlanishi, kasbiy identifikatsiya jarayonini tezlashtiradi va texnologiyalarga bo‘lgan ijobiy munosabatni shakllantiradi.

Muhokama natijalari shuni ko‘rsatadiki, pedagoglarning kasbiy identifikatsiyasi faqat individual psixologik omillarga bog‘liq emas, balki tashqi ijtimoiy omillar bilan mustahkam bog‘langan. Masalan, professional hamjamiyatdagi faol ishtirok, malaka oshirish kurslarida

[3] Davis, F. D. (1989). *Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology*. MIS Quarterly, 13(3), 319–340.

qatnashish va pedagoglarni rag‘batlantirish tizimi pedagoglarning sun’iy intellekt texnologiyalarini qabul qilishini va o‘z kasbiy rolini yangilashini ta’minlaydi. Shu tarzda, pedagoglar kasbiy identifikatsiyani shakllantirish orqali raqamli ta’lim muhitida samarali ishlash imkoniyatini oshiradi.

Bundan tashqari, tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, pedagoglarning texnologiyalarga bo‘lgan munosabati ularning innovatsion yondashuvi va professional o‘sish strategiyalarini belgilaydi. Pedagoglar sun’iy intellekt vositalarini qo‘llash orqali o‘z kasbiy kompetensiyasini rivojlantiradi va kasbiy identifikatsiyasini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, texnologiyalarga qarshi qarshilik va shubha pedagoglarni doimiy kasbiy o‘sish va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini yaratishga undaydi.

Umuman olganda, muhokama shuni ko‘rsatadiki, sun’iy intellekt sharoitida pedagog shaxsining kasbiy identifikatsiyasi murakkab va ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, individual psixologik va ijtimoiy omillar bilan o‘zaro bog‘liq. Tadqiqot natijalari pedagoglarning raqamli ta’lim muhitida samarali ishlashini oshirish, kasbiy identifikatsiyani rivojlantirish va innovatsion texnologiyalarga moslashuv strategiyalarini ishlab chiqish uchun amaliy tavsiyalar beradi.

Xulosa

Sun’iy intellekt sharoitida pedagog shaxsining kasbiy identifikatsiyasi pedagoglarning professional o‘zligini anglash, kasbiy qadriyatlarni qabul qilish va innovatsion texnologiyalar sharoitida o‘z faoliyatini moslashtirish jarayoni sifatida ko‘riladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, pedagoglarning kasbiy identifikatsiyasi ularning texnologiyalarga bo‘lgan munosabati, malaka darajasi va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash bilan chambarchas bog‘liq.

Sun’iy intellekt vositalari pedagoglarning kasbiy rolini kengaytiradi, ularning qaror qabul qilish, darsni individualizatsiyalash va o‘quv jarayonini boshqarish imkoniyatlarini oshiradi. Shu bilan birga, texnologiyalarga nisbatan ijobiy yoki salbiy munosabat pedagogning kasbiy identifikatsiyasini mustahkamlash yoki zaiflashtirishga ta’sir qiladi. Pedagoglar sun’iy intellekt vositalarini qo‘llash jarayonida o‘z malakasini oshirishi, professional kompetensiyasini rivojlantirishi va innovatsion yondashuvni qabul qilishi orqali kasbiy identifikatsiyasini kuchaytiradi.

Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, pedagogning kasbiy identifikatsiyasini rivojlantirishda individual psixologik omillar bilan bir qatorda, tashqi ijtimoiy omillar ham muhim ahamiyatga ega. Masalan, hamkasblar bilan hamkorlik, mentorlik tizimi, malaka oshirish kurslari va rahbariyat tomonidan qo‘llab-quvvatlash pedagoglarning kasbiy identifikatsiyasini shakllantirishda asosiy rol o‘ynaydi. Shu tarzda, pedagoglar kasbiy identifikatsiyani mustahkamlash orqali raqamli ta’lim muhitida samarali ishlash va o‘quv jarayonini optimallashtirish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Xulosa qilib aytganda, sun’iy intellekt sharoitida pedagog shaxsining kasbiy identifikatsiyasi murakkab va ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, u pedagogning professional o‘sishi, innovatsion yondashuvi va raqamli ta’lim muhitida samarali faoliyatini ta’minlash uchun asosiy vosita hisoblanadi. Shu sababli, pedagoglarning kasbiy identifikatsiyasini rivojlantirishga qaratilgan tadbirlar va strategiyalar ishlab chiqish zarur, bu esa ta’lim sifatini oshirish va innovatsion texnologiyalarni samarali qo‘llash imkoniyatini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Abdullayeva, R. M. (tahrir ostida). *Umumiy psixologiya*. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi nashri.
2. Luckin, R. (2018). *Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century*. London: UCL Institute of Education Press.
3. Davis, F. D. (1989). *Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology*. MIS Quarterly, 13(3), 319–340.
4. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*. Boston: Center for Curriculum Redesign.
5. Selwyn, N. (2016). *Education and Technology: Key Issues and Debates*. London: Bloomsbury Academic.
6. UNESCO. (2021). *AI and Education: Guidance for Policy-makers*. Paris: UNESCO Publishing.
7. OECD. (2021). *Teachers and School Leaders as Lifelong Learners*. Paris: OECD Publishing.
8. Qodirov, A. (2021). Ta’lim jarayonida axborot texnologiyalaridan foydalanishning psixologik jihatlari. *Pedagogika va psixologiya jurnali*, №3, 45–52.
9. Abdullayeva, R. M. (tahrir ostida). *Umumiy psixologiya*. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi nashri.
10. To‘xtayev, B. X. (2020). *Pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalar*. Toshkent: Fan nashriyoti.
11. Qodirov, A., & Karimov, S. (2022). Pedagog shaxsining kasbiy identifikatsiyasi va innovatsion yondashuvlar. *Ta’lim va innovatsiya jurnali*, №1, 34–41.